

‘We noemen hem Maria’

Een jongen die *Maria* heet of een meisje met de naam *Jozef* kan daar veel last van hebben. Kinderen kunnen onderling hard zijn en gepest worden met je naam kan geestelijke schade geven. Maar een ongewone voornaam is vaak ook een kwestie van wennen. Dan weten we al gauw niet beter dan dat een man *Hansje* heet of een vrouw *Wim*. Een ambtenaar van de burgerlijke stand kan ouders daarin adviseren, maar eventueel ook een voornaam vanwege ongepastheid bij het geslacht weigeren. Onze naamwet zegt niets over het onderscheid tussen jongens- en meisjesnamen, maar in Duitsland ligt zelfs expliciet vast dat het geslacht uit de voornaam afleidbaar moet zijn. Hoe ver gaan we daarmee in Nederland?

GERRIT BLOOTHOOF

DR. IR. GERRIT BLOOTHOOF IS
VERBONDEN AAN HET UTRECHT
INSTITUTE OF LINGUISTICS VAN
DE UNIVERSITEIT UTRECHT.

HET EERSTE DEEL VAN DE MINI-
SERIE OPMERKELIJKE VOOR-
NAMEN IN DE GBA IS ONDER
DE TITEL *GRENZEN AAN DE VORM?*
VERSCHEENEN IN B&R 2008,
NR. 12, P. 383-388.
DEEL TWEE, *PATRONIEMEN EN VOOR-
NAMEN*, IS VERSCHENEN IN B&R
2008, NR. 1 P. 8-12.
DEEL 3 IS VOORLOPIG HET LAATSTE
DEEL.

RECTIFICATIE: DE TABEL *TOP-10 VAN
VOORNAMEN IN 2007* OP PAGINA
12 IN NR. 1 IS NIET VAN DE HAND
VAN GERRIT BLOOTHOOF, MAAR
VAN ALFRED ZEBREGS.

REFERENTIE
LOEB, E. (1990). *NAAM EN RECHT*,
VUGA UITGEVERIJ,
'S-GRAVENHAGE

Om het voorkomen van meisjesnamen voor jongens en vice versa te onderzoeken, gebruiken we de voornamen uit de persoonslijsten van de GBA (selectie 2006); we beperken ons tot personen die in Nederland zijn geboren. Het gaat om de voornamen van 8,2 miljoen mannen en 8,1 miljoen vrouwen. Daar zitten zeker mannen met vrouwenamen en vrouwen met mannenamen bij. Er zijn echter maar weinig gevallen bekend waarbij een conflict tussen geslacht en voornaam het tot de rechtzaal bracht.

Loeb (1990, p31) beschrijft twee gevallen van vóór 1970. De eerste betrof het verzoek om voor een meisje met de naam *Gerardus Francisca Theodora*, geboren in 1961, de eerste voornaam in *Gerarda* te mogen veranderen of om *Gerardus* achteraan te plaatsen. Dat werd afgewezen, omdat het verzoek niet ‘op de wet gegrond’ zou zijn. Dat zou betekenen dat en relatie tussen geslacht en naam geen reden kan zijn om een voornaam te weigeren. Voor *Gerardus* zou vanwege de Latijnse verbuiging een verandering op taalkundige grond gerechtvaardigd zijn, maar anderzijds kan men zich afvragen waarom daar dan bij de geboorte niet direct voor gekozen is. Er zijn meerdere ouders die motieven hebben gehad om de naam van hun dochter met *Gerardus* te laten beginnen. Daarvan geeft de GBA in totaal 10 voorbeelden, allemaal meervoudige namen die eindigen op een vrouwennaam. Als roepnaam zou die laatste naam gekozen kunnen worden.

Het tweede door Loeb genoemde geval betrof de afwijzing van de voornaam *Karin* als eerste naam voor een jongen. Hier gaf ongepastheid bij het geslacht dus wel de doorslag. We vinden *Karin* inderdaad verder niet voor een jongen in de GBA, met één uitzondering: een jongen die hier geboren is uit Irakese ouders. Dat toont direct de complexiteit van de naamgeving in onze multiculturele samenleving. Namen kunnen in verschillende culturen voorkomen, maar met geheel verschillende achtergronden en bij verschillende geslachten. Het wordt dan ingewikkeld om vast te stellen dat een naam voor een kind in een bepaalde culturele omgeving weliswaar gepast is, maar in de Nederlandse niet – en daarom geweigerd zou moeten worden. Een lastig dilemma.

BIJ DE BUREN EN LEENTJEBUUR

Alhoewel Duitsland in beginsel strikt is in de geslachtsgebondenheid van voornamen, wordt voor *Maria* een uitzondering gemaakt. Deze bijzondere positie is in Nederland ook gebruikelijk voor het katholieke volksdeel, vooral als laatste voornaam. Tabel 1 geeft aan welke percentage van de eerste, tweede, derde etc. naam *Maria* is, voor zowel mannen als vrouwen.

	1	2	3	4	5	6	7+
mannen	0,01	1,6	15,5	35,4	35,7	22,0	10,7
vrouwen	5,6	9,4	23,3	36,1	32,3	22,3	11,5

Tabel 1: Percentage van de naam *Maria* per positie in de voornaam.

Vanaf de vierde voornaam gaat *Maria* gelijk op voor mannen en vrouwen. In de vierde of vijfde voornaam is zelfs één op de drie namen *Maria*. Bij mannen is *Maria* heel vaak (91%) de laatste naam, bij vrouwen is dat wat minder het geval (59%). *Maria* komt in de eerste voornaam bij mannen verhoudingsgewijs zeer weinig voor, en dat maakt *Maria* tot een specifieke vrouwennaam. Het was tot 1991 zelfs de populairste eerste voornaam voor meisjes. Toch hebben 952 mannen *Maria* als eerste voornaam, in 5 gevallen zelfs als enige naam. De jongste mannelijke *Maria* werd geboren in 1995.

Van de 150.822 verschillende enkele voornamen voor mannen en 188.748 voor vrouwen in dit GBA bestand, zijn er maar liefst 26.480 gemeenschappelijk tussen de seksen.

Er zijn dus heel veel voornamen die ook (wel eens) gegeven worden aan het andere geslacht. Toch kunnen we specifiekker zijn als we een onderscheid maken tussen de eerste voornaam en de volgende. We beschouwen als 'echte' vrouwennamen, de voornamen die als eerste voornaam minstens 100 keer vaker aan vrouwen dan aan mannen worden gegeven, of minstens honderd keer aan vrouwen en niet aan mannen. En uiteraard andersom voor 'echte' mannennamen. Daarmee komen we op 3060 'echte' vrouwennamen en 2184 'echte' mannennamen. Vervolgens kijken we hoe vaak deze namen bij het andere geslacht in de eerste en volgende voornaam verschijnen (zie tabel 2).

'Echte' vrouwen- en mannennamen

nr	Mannen		Vrouwen	
	1e voornaam	2e voornaam	1e voornaam	2e voornaam
1	Maria (952)	Maria (83.165)	René (114)	Johannes (2151)
2	Jantje (195)	Elisabeth (5965)	Daan (112)	Petrus (1194)
3	Inge	Anna	Pim	Gerardus
4	Anna	Catharina	Joey	Franciscus
5	Marion	Johanna	Hans	Antonius
6	Marian	Petronella	Anthonie	Wilhelmus
7	Andrea	Helena	Mario	Joseph
8	Sharon	Wilhelmina	Jordy	Hubertus
9	Vivian	Gertruda	Max	Peter
10	Pietje (25)	Cornelia (1169)	Daniël (30)	Jozef (527)

Tabel 2: Top-10 van voornamen van het andere geslacht in de 1e en 2e voornaam (met enige aantallen tussen haakjes).

Topnamen in de tweede voornaam zijn vernoemingsnamen naar katholieke gewoonte. Zoals we al zagen, springt het populaire *Maria* daar bij mannen in aantal enorm uit. De topnamen in de volgende voornamen - die we hier verder niet geven - laten vrijwel dezelfde namen zien. Het lijstje bij de eerste voornaam ziet er heel anders uit. Voor deze namen spelen waarschijnlijk ook andere motieven dan vernoeming mee. Bijvoorbeeld dat *Inge* (Scandinavisch), *Marian* (Slavisch) en *Andrea* (Italiaans) in andere talen voor mannen gebruikelijk zijn. Dit taal- en cultuurverschil kan ons gemakkelijk op het verkeerde been zetten. Zo vinden we bijvoorbeeld iets lager op de lijst *Mina* voor mannen. Maar de interpretatie van *Wilhelmina* kunnen we snel laten varen als we zien dat de ouders allemaal uit Egypte komen.

Bij de vrouwen lijkt in de topnaam *René* simpelweg een *e* vergeten of genegeerd te zijn (het Franse *Renée*); in de uitspraak wordt het verschil tenslotte ook niet gehoord.

Een moderne meisjesnaam heeft veel minder vaak dan vroeger een verkleinvorm als -(t)je; in die zin voldoet *Daan* als stoere uniseks vrouwennaam. En in onze oren klinken *Jantje* en *Pietje* - in de traditionele naamgeving vooral een meisjesnaam, maar ook aan jongens gegeven - al helemaal niet stoer voor jongens of mannen; ze werden na 1980 ook vrijwel niet meer gegeven. En *Pim* is als een vleivorm van *Wim* mogelijk ook voor een vrouw geschikt, terwijl de -y uitgang (*Joey* en *Jordy*) voor zowel mannen als vrouwen gebruikelijk is. Namen zoals *Marion* en *Marian* werden voornamelijk tussen 1945 en 1965 aan mannen gegeven; daarna waren ze in Nederland definitief vrouwelijk.

UNISEKS VOORNAMEN

Wanneer een eerste voornaam naar het andere geslacht verwijst, wordt in een volgende voornaam vaak wel een geslachtsgebonden naam gekozen, zoals *Maria Barbara Joseph* (voor een jongen), *René Irene* (meisje) of *Daan Carolien* (meisje). Die naam zou als roepnaam gekozen kunnen worden. Als er echter maar één voornaam wordt gegeven, vervalt die mogelijkheid.

Van die gevallen geven we in tabel 3 de top-10, maar nu voor kinderen geboren na 1994 (voor de hele bevolking is er niet veel verschil met de eerste voornaam uit tabel 2, behalve dat *Maria* er niet in voorkomt).

nr	Jongens	Meisjes
1	Kim (20)	Joey (19)
2	Nikki	Max
3	Zoë	Mick
4	Quinty	Milan
5	Bente	Ryan
6	Mila	Danny
7	Sterre	Luc
8	Sanne	Mats
9	Nova	Daniël
10	Ruby (4)	Stijn (4)

Tabel 3: Top-10 van voornamen van het andere geslacht in de enige voornaam van 910.000 kinderen geboren na 1994.

Kim is bijzonder omdat het oorspronkelijk wel degelijk een mannaam was - tot er na 1950 een omslag kwam en de jongens totaal zijn overvleugeld door de meisjes, en *Kim* een 'echte' vrouwen-naam werd. *Sanne* is ook een Friese mannaam, al zou dat haast vergeten worden naast het enorme aantal meisjes die *Sanne* heten. Soms blijft de strijd tussen de seksen echter onbeslist. Dan is een voornaam voor zowel mannen als vrouwen gebruikelijk. We geven de top-20 van deze *uniseks* namen in tabel 4. Het zijn namen waarvan de frequenties als enkele naam bij mannen en vrouwen niet veel verschillen; wij hanteren maximaal een factor 2.

nr	Uniseks naam
1	Anne (11.833)
2	Jamie
3	Jaimy
4	Senna
5	Pleun
6	Lesley
7	Beau
8	Jip
9	Marlon
10	Eliza
11	Eltje
12	Quincy
13	Kris
14	Jessy
15	Juul
16	Luitje
17	Jacky
18	Luka
19	Adri
20	Sammy (364)

Tabel 4: Top-20 van uniseksnamen bij personen met één voornaam.

In de lijst uniseks namen is de hele bevolking betrokken, jong en oud. Daarom zitten er een aantal uniseks-namen bij die we wel bij ouderen tegenkomen, maar vrijwel niet meer bij jongeren: *Eltje*, *Luitje* en *Adri*. Het laat zien dat seksneutrale namen geen recent verschijnsel zijn. Het dominante geslacht kan in de loop der tijd soms wel veranderen. Dat is met *Anne* het geval; die domineerde vroeger als Friese mannaam, maar is nu vooral als variant van *Anna* voor meisjes populair. Alhoewel *Anne* over de hele bevolking even vaak door mannen als vrouwen wordt gedragen, is na 1994 de verhouding jongens en meisjes 1 op 20, en voor jongeren is *Anne* dus eigenlijk geen uniseks naam meer.

Hetzelfde zien we bij *Pleun*, *Eliza* en *Jacky*, namen die nu bijna niet meer aan jongens worden gegeven, terwijl deze namen vroeger juist meer door jongens dan door meisjes werden gedragen. De overige namen kunnen als moderne uniseks namen worden beschouwd, met na 1994 een top-10 van *Senna*, *Jamie*, *Nicky*, *Jaimy*, *Beau*, *Jip*, *Quincy*, *Juul*, *Jessy* en *Kris*. Er zijn nogal wat Engelse namen op -y en -ie bij. Die uitgang kon in de roepnaam al lang voor beide geslachten gebruikt worden en we zien dat steeds vaker terug in de officiële naam.

TERUGHOUDENDHEID PAST DE ABS

Alhoewel we veel voornamen intuïtief associëren met een bepaald geslacht, is de realiteit gevarieerd. Zeker in een namenreeks (bij meerdere officiële namen), maar ook in een enkele voornaam kunnen we verrast worden – maar daar ook snel aan wennen.

De naam kan zijn oorsprong hebben in specifieke (vernoemings)motieven van de ouders of simpelweg verklaard worden doordat de naam in een andere cultuur – met meestal een andere oorsprong – voor een ander geslacht bekend is. De ambtenaar van de burgerlijke stand moet daarom uiterst terughoudend zijn om een voornaam te weigeren vanwege ongepastheid bij het geslacht van het kind. Gezien de geaccepteerde voornamen is dat ook het geval, alhoewel we natuurlijk niet weten hoeveel namen geweigerd zijn. (gb)